In beweging...

Dé magistrale Maestro!

maës'tro (It.), m. (-'s), meester, leermeester; inz kunstenaar die een „meester" is, vooral van toonkunstenaars.
1. magistraal' (< Fr.-Lat.), bn., 1. meesterachtig: *een magistrale toon*; *na magistraal gehem* (Staring); — 2. meesterlijk: *Huizinga's Herfstij is een magistraal werk.*

Superlatiever is de titel niet te krijgen. Mijn favoriete dirigent als 'maestro' typeren is één, met hoofdletter twee. Dan zijn optreden als 'magistraal' waarderen, uitroepteken erachter en 'Dé' ervoor - om zijn excelleren t.o.v. andere topdirigenten te onderstrepen. Het geheel als vette kop boven dit verhaal. Plus nog als zevende trede van deze overtreffende trap: de foto van opgeheven handen met de baton, waardoor het orkest de richting weet.
Over the top? Dacht het niet, maar oordeel zelf. Al ontbreken helaas video-opnames van zijn uitvoeringen, we kunnen wél afgaan op de verbale interactie met zijn musici. Impressies daarvan zijn opgetekend door twee orkestleden en een paar fans. Dus hier een selectie van zijn aanwijzingen naar het orkest. Mr. E. Straat vertaalde dit uit het Grieks en ik neem dat over in het door hem gebruikte lettertype.

- "Je moet dus tot het uiterste gaan."
- "Rustig maar."
- "Begrijpen jullie het nòg niet?"
- "Knoop in je oren wat ik nu ga zeggen…"
- "Waarom zijn jullie geschokt?"
- "Pas op, raak niet in paniek!"
- "Ergert jullie dat?"
- "Jullie noemen mij 'de meester' - en terecht, want ik bèn het!"
- "Nog véel heb ik jullie te zeggen, maar dat kunnen jullie op dit ogenblik niet verdragen."

Verwarrend, deze losse opmerkingen, zo zonder context? *(zie dan de bijlage)* Afgaand op zijn biografen kon hij kortaf zijn en soms nukkiger dan je zou verwachten. Voorbeelden? 'Hij joeg ze allen het huis uit' of deze: 'Daarop voer hij tegen hen uit.' Voor die felle uithalen zijn wel verklaringen. Soms was een optreden zodanig hectisch en 'stikte hij bijna in het gedrang' of hij 'maakte dat hij wegkwam'. De reacties van het publiek konden trouwens sterk wisselen. 'Ze lachten hem uit', maar even goed: 'Er ging een schok door de menigte, toen ze hem zagen, ze holden naar hem toe en begroetten hem met blijdschap.' Hij kon heel expressief zijn, dan 'schreeuwde hij zo luid hij kon.' In de omgang met zijn critici kon hij ook uitvallen: "Jullie hebben het helemaal mis!" Hij sneerde: "Dwazen en blinden!" of: "Huichelaars!" De frustratie liep soms merkbaar op: "Als ik jullie iets zeg, geloof je me niet, en als ik iets vraag krijg ik geen antwoord!" Op een gegeven moment kapt hij het allemaal af: "Wat praat ik eigenlijk nog met jullie?"

Musiceren ←→ emoties hanteren

De citaten zijn dus van Straat, de beeldspraak is mijn idee. Enig idee welke dirigent ik op het oog heb? Dat ik deze orkest-metafoor gebruik heeft een paar redenen. Mijn aanvankelijke werktitel voor dit stuk was: Jezus & emoties. Maar zou je dan tot hier gelezen hebben? En nu ik dit kenbaar maak, herken je Jezus dan terug in bovenstaande alinea? Of voelt het toch wat ongemakkelijk? Eigenlijk hoop ik dat laatste, want tijdens mijn ontdekkingstocht werd ik verrast door het cultuurgebondene in ons omgaan met emoties. Nog niet zo lang geleden waren emoties er om te bedwingen. Boosheid uitte je niet, die hield je binnen. Of het kwam indirect, meer manipulatief naar buiten: 'Mamma is niet boos, maar verdrietig.' Zo geremd, secundair reageren is nu van het toneel. Gooi ze eruit, die emoties! Direct ventileren wat er van binnen woelt is natuurlijk het andere uiterste. Via sociale media kan wie dat wil à la minute zijn gram halen, desnoods anoniem. Maar als het zo'n tijd- en cultuurbepaald fenomeen is, is er dan wel een ijkpunt? Ja, die vond ik. Om dat te verhelderen is het handig musiceren en emoties hanteren gelijk te stellen. Een onbekend gebleven auteur zette mij op dit denkspoor. Jezus 'kan met onze zwakheden meevoelen' schreef hij of zij. Zijn/haar argumentatie? Omdat hij 'net als wij, in elk opzicht op de proef is gesteld, maar' - toch in één opzicht uitgezonderd - 'zonder te zondigen.' (Hebreeën 4:15 NBV21) De BGT-vertaling maakt ervan: 'Hij weet wel hoe moeilijk het is om geen verkeerde keuzes te maken.' Dat is een interessante invalshoek. Het gaat niet zozeer om voelen, beleven, maar meer om het concrete vervolg. Hoe kies je? Wat klinkt er door van wat er van binnen speelt?
Je leest het verhaal van Jezus écht anders als je zijn medewerkers-in-opleiding opvat als 12 orkestleden en hem ziet als de dirigent, die continu inspeelt op hun doen en laten, hun gemoedsbewegingen, hun keuzes.

Binnen 'de Twaalf' koos hij een toptrio, die allen een bijnaam kregen. Simon, de nr. 1, de enthousiasteling die zich als woordvoerder opwerpt en bijna continu bijgestuurd moet worden, hoort: "Jij zult Kefas heten!" Vertaald is dat Peter 'rotsman'. Mooi! Een toekomstperspectief van stabiliteit is ermee aangegeven. De broers 'Jakob en Jan', de nummers twee en drie in het orkest, krijgen de bijnaam: "zonen van de donder" Ook dat getuigt van een vooruitziende blik. Als Jezus met zijn team wil overnachten in Samaria worden ze ongastvrij behandeld. De broers krijgen een idee: "Heer, wil je dat wij zeggen 'laat het vuur uit de hemel op hen neerschieten en hen verteren'?" Helemaal fout. 'Maar hij draaide zich om en snauwde ze af.'
Het gesteggel binnen de groep was een terugkerend item. 'Ze kregen onderling ook onenigheid over de vraag, wie van hen als de belangrijkste moest worden beschouwd.' Elke keer lost Jezus het gekissebis op met een kort verhaal, een gelijkenis. Het is absoluut aan te raden om alle gelijkenissen eens anders te lezen. Nu als partituren over het omgaan met emoties en even niet als verpakte geloofswaarheden. Angst, boosheid, vreugde, verdriet, jaloezie, schaamte, enz. Die thema's komen in meerdere korte verhalen aan bod.

Emoties bij de uitvoerend dirigent

Gepast hanteren van emoties was trouwens niet alleen een opgave voor zijn leerlingen. Zelf had Jezus ook te dealen met de 4 B's (bang, boos, blij, bedroefd). Hij was niet alleen orkestleider, maar bespeelde óók zijn eigen instrument. Gelukkig wordt dat óók belicht door Matteüs en Johannes, de twee orkestleden, en de beide fans Marcus en Lucas. Wat zij noteerden is bijzonder leerzaam. Al eerder schreef ik over Jezus' angst, toen ik het idee van 'emotiecongruentie' inbracht. De kerngedachte daarbij is: goed hanteren van gevoelens en emoties veronderstelt overeenstemming tussen drie aspecten. Wat je lichamelijk ervaart, hoe je je daarvan bewust wordt en wat je erover deelt met anderen.

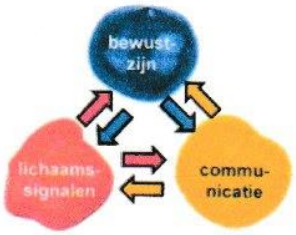

Gebeurtenissen uit Jezus' leven komen anders binnen, merk ik, als je de aandacht eerst richt op wat hij lijfelijk meemaakt en dan vanuit dat vertrekpunt het verhaal op je in laat werken. Incidenteel zijn wat lichamelijke gewaarwordingen opgetekend. In een bepaalde periode 'was hij uitgehongerd', een paar keer speelde vermoeidheid hem parten: 'Nu was Jezus doodmoe van zijn gesjouw langs de weg'. Ook op het water kon dat gebeuren: 'Tijdens de vaart viel hij in slaap', nauwelijks te storen: 'maar hij bleef liggen slapen'. De ene keer was hij 'van vreugde vervuld', dan weer laat hij zijn tranen de vrije loop. Zijn beste vriend ziet opeens: 'Jezus begon te huilen'. Het loont om dit soort zinnetjes te lezen in hun verband en dan af te wegen wat het ons te zeggen heeft. En in hoeverre dat kan helpen bij onze emoties.

De zweep erover?

En boosheid? Met de Straat-vertaling lijkt dat een terugkerend thema in Jezus' levensverhaal. Dat wordt al zichtbaar bij zijn eerste publieke optreden in Jeruzalem. 'Hij maakte een zweep van touw en sloeg allen de tempel uit.' Wat roept zo'n zinnetje op? Natuurlijk motiveert hij zijn actie: "Haal die rommel hier weg, maak niet van mijn vaders huis een markt!" Maar als hij verder ter verantwoording wordt geroepen, ontstaat nog meer verwarring: "Breek die tempel af, en binnen drie dagen zal ik hem weer oprichten!" Het conflict begint zich al af te tekenen. De reactie is cynisch. "In zesenveertig jaar is die tempel gebouwd, en jíj zal hem in drie dagen weer oprichten?!"
Veel vaker zet hij de zaak op scherp. Dan lees je: 'Toen Jezus dat zag werd hij kwaad' of: 'Jezus strafte hem af met de woorden: "Hou je mond!"' Bestrijden van onrecht, zoveel is duidelijk. Maar met minder zelfbeheersing dan mij altijd is bijgebracht? Handelde Jezus eigenlijk impulsief? Hoe moet je zijn ingrepen wegen?
In de laatste week, kort voor zijn arrestatie, gaat Jezus opnieuw 'Jeruzalem in, naar de tempel. Toen hij alles had bekeken, en het al laat geworden was, verliet hij de stad'. Na deze nauwkeurige inspectie van wat er gaande is keert hij de dag erop terug en komt dan in actie: 'Hij ging de tempel in en begon de venters en kopers weg te jagen. Hij smeet de tafels van de geldwisselaars en de banken van de duivenverkopers omver, en hij liet niet toe dat wie dan ook potten en kruiken door de tempelhof droeg.' Kortom: het hele tempelbedrijf wordt stilgelegd en opnieuw legt Jezus uit wat hem beweegt: "Staat er niet geschreven: 'Mijn huis zal een bedehuis voor alle volken genoemd worden'? Maar jullie hebben er een rovershol van gemaakt!" Nu escaleert het. 'Daarvan hoorden de overpriesters en de schriftgeleerden en zij zochten naar middelen om hem uit de weg te ruimen, want ze waren bang voor hem.'

Klap in het gezicht

Het is toch frappant, dat tijdens het proces dat een paar dagen later tegen Jezus gevoerd wordt, niemand zich meldt vanwege gederfde inkomsten, letselschade of een ander misdrijf? Geen onbeheerst gedrag, niks impulsiviteit. Maar niet altijd kon hij vooraf inspecteren, interpreteren en besluiten tot handelen over te gaan. Soms werd hij overvallen door wat er gebeurde en moest ter plekke improviseren. Als Jezus gearresteerd voor de hogepriester staat en zich verantwoordt voor zijn optreden, zint dat een van de bedienden niet en die slaat hem vol in het gelaat. En dan? Daarop zei Jezus: "Als ik iets verkeerds heb gezegd, bewijs dat dan! Maar als ik gelijk heb – waarom sla je me dan?" Ja, zó reageren, daar is maar één woord voor: Meesterlijk.

Bijlage: Verantwoording en bronvermelding

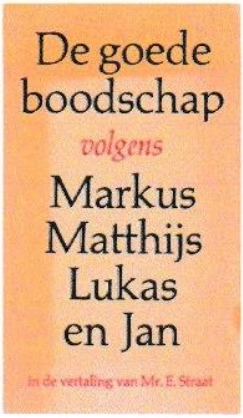

In 1968 verscheen deze pocket van Evert Straat. Als erkend vertaler van klassieke schrijvers als Aischylos, Euripides en Sophocles publiceerde hij op zijn 70e een zuiver filologische - dus geen theologische - vertaling van de 4 evangeliën. Daarmee nam hij afstand van de Statenvertaling. De reden? 'Plechtig orgelend zestiende en zeventiende-eeuws is wat men daarin te lezen en te horen krijgt, en die toon heeft weinig of geen overeenstemming met die van het origineel.' Hij legt verder uit: 'Beleefdheidsvormen bestonden in het oude grieks niet, men "jijde en joude" zonder enig bezwaar.' Ik kan dit vakinhoudelijk niet beoordelen en vaar wat dat betreft op het kompas van Rijnsdorp, de letterkundige, die constateert dat 'de vier evangeliën zijn vertaald, zonder zich te bekommeren om het stichtelijke zeewier en de dogmatische schelpen, die zich aan het casco hebben vastgehecht.' Straat verrast mij; ik zeg Rijnsdorp na: 'Voor mij zijn er tweeduizend jaar weggevallen.' Zoals je zag heb ik vanuit een bepaalde vraagstelling gelezen. Wie citaten in hun context wil lezen vindt hieronder de tekstverwijzingen met telkens de vertaling uit de inmiddels meer gangbare NBV21-bijbel.

Dé magistrale Maestro!

- Matteüs 5:48 – 'Wees dus volmaakt.'
- Marcus 6:50 – 'Houd moed!'
- Marcus 8:21 – 'Begrijpen jullie het dan nog niet?'
- Lucas 9:44 – 'Onthoud wat Ik tegen jullie zeg.'
- Lucas 24:38 – 'Waarom zijn jullie zo ontzet?'
- Mattheüs 24:6 – 'Laat dat je dan niet verontrusten.'
- Johannes 6:61 – 'Ergeren jullie je hieraan?'
- Johannes 13:13 – 'Jullie zeggen altijd "meester" tegen Mij, en terecht, want dat ben Ik ook.'
- Johannes 16:12 – 'Ik heb jullie nog veel meer te zeggen, maar jullie kunnen het nog niet verdragen.'

Marcus 5:40 'Hij stuurde hen allemaal naar buiten' + Lucas 9:21 'Hij gebood hun uitdrukkelijk' + Lucas 8:42 'begonnen de mensen van alle kanten te duwen' + Lucas 4:30 'maar Hij liep midden tussen hen door en vertrok' + Lucas 8:53 'Ze lachten Hem uit' + Marcus 9:15 'De mensen waren verbaasd toen ze Hem zagen en liepen meteen naar Hem toe om Hem te begroeten' + Johannes 11:43 'Daarna riep Hij luid' + Marcus 12:27 'U dwaalt vreselijk!' + Matteüs 23:17 'Dwaas zijn jullie en blind' + Lucas 12:56 'Huichelaars!' + Lucas 22:67,68 'Als Ik het u zeg, gelooft u Mij toch niet. En als Ik een vraag stel, antwoordt u niet' + Johannes 8:25 'Wat Ik vanaf het begin al tegen u gezegd heb.'

Musiceren ←→ emoties hanteren

Marcus 3:14 'twaalf van hen' + Johannes 1:42 'voortaan zul je Kefas heten.' (Dat is Petrus, 'rots'.) + Marcus 3:17 'Jakobus, Johannes, 'zonen van de donder' + 'Lucas 9:54 'Heer, wilt u dat wij vuur uit de hemel afroepen dat hen zal verteren?' + Lucas 9:55 'Maar Hij draaide zich naar hen om en wees hen streng terecht'
Lucas 22:24 'Toen ontstond er onder hen onenigheid over de vraag wie van hen de belangrijkste was'

Emoties bij de uitvoerend dirigent

Lucas 4:2 'had Hij grote honger' + Johannes 4:6 'Jezus was vermoeid van de reis' + Lucas 8:23 'Onderweg viel Hij in slaap' + Matteüs 8:24 'Maar Jezus sliep' + Lucas 10:21 'begon Hij (…) te juichen' + Johannes 11:35 'Jezus begon te huilen'

De zweep erover?

Johannes 2:15 'Hij maakte een zweep van touw en joeg ze allemaal de tempel uit' + Johannes 2:16 'Weg ermee! Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!' + Johannes 2:19 'Breek deze tempel maar af, en Ik zal hem in drie dagen weer opbouwen" + Johannes 2:20 'Zesenveertig jaar heeft de bouw van deze tempel geduurd en U wilt hem in drie dagen weer opbouwen?' + Marcus 10:14 'Toen Jezus dat zag, wond Hij zich erover op' + Lucas 4:35 'Maar Jezus sprak hem streng toe en zei: 'Zwijg'
Marcus 11:11 'Hij trok Jeruzalem in en ging naar de tempel. Nadat Hij daar alles gezien had, ging Hij - want het was al laat geworden - met de twaalf terug' + Marcus 11:15,16 'Hij ging de tempel binnen en begon iedereen die daar iets kocht of verkocht weg te jagen; Hij gooide de tafels van de geldwisselaars en de stoelen van de duivenverkopers omver, en Hij liet niet toe dat iemand voorwerpen over het tempelplein droeg' + Marcus 11:17 'Staat er niet geschreven: "Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn"? Maar jullie hebben er een rovershol van gemaakt!' + Marcus 11:18 'De hogepriesters en de schriftgeleerden hoorden wat er gebeurd was en zochten naar een mogelijkheid om Hem uit de weg te ruimen; ze waren bang voor Hem.'

Klap in het gezicht

Johannes 18:23 'Jezus zei: 'Als Ik iets verkeerds gezegd heb, zeg dan wat er verkeerd was, maar als het juist is wat Ik heb gezegd, waarom slaat U me dan?'

Voor verdere oriëntatie

https://www.anderz.info/'Nou-en'.pdf - een vergelijking van 3 vertalingen: NBG 1951 – Straat 1968 – BGT 2014
https://www.anderz.info/Emotiecongruentie.pdf - uitgebreidere uitleg over wat emotiecongruentie is én biedt
https://www.anderz.info/22022022.pdf - emotiecongruentie toegelicht rond doodsangst bij Jezus
https://www.anderz.info/Schaamte.pdf - schaamte - deze emotie uitgediept, o.a. met een gelijkenis
https://www.anderz.info/Aanleggen.pdf - angst voor wie/wat vreemd is - emotie uitgediept met een gelijkenis